

mení, tj. nedokonale vypovídající o Boží štědrosti. Prostřednictvím komplementárního konceptu přirozené filosofie se stvoření a stvořený svět stávají příběhem, aniž by příběh vyvracel „paleontologický“ a „astrofyzikální“ příběh kosmu, tj. aniž by končil fundamentalisticko-noetickým zkratem, že svět trvá přibližně pět či šest tisíc let. Svět jako příběh navíc nemusí nutně vykazovat mýtické rysy. Zdynamizování světa do příběhu se nemusí uskutečňovat pouze a za pomoci až moderních evolučních teorií. Příběh světa nemusí získávat svůj kosmický rozměr pomocí reinterpretace platónského či aristotelovského řádu nebo dokonce pomocí revitalizace mýtického či mysterijního konceptu.

Diogenes Allen návrhem nové přirozené filosofie potvrzuje *svěbytnost biblického pohledu na svět*. Překonávání filosofických schémat té které doby se uskutečňuje jejich konfrontací s intelektuálními návyky obvyklými v biblickém kánonu (s. 52). Prožívají-li dnes přírodní teologie i filosofie opět svůj rozkvět, může nás vést Diogenes Allen za inte-

lektuální schémata postmoderního paradigmatu a to nejen ve filosofii, nýbrž i v teologii. Svěbytnost biblického pohledu na svět, přírodu, (resp. nebe a zemi), a též svěbytnost intelektuálních návyků inspirovaných biblickým pohledem na svět, nemusí vyvolávat mezioborovou či mezináboženskou neshlednost.

Allenova učebnice filosofie pro studenty teologie pomáhá porozumět teologické řeči v její svěbytnosti, tj. zejména té řeči, která si nezastírá ontologickou jedinečnost Boha. V tom spočívá nesporný přínos Allenovy Filosofie jako brány k teologii, aniž by se filosofie stala služkou teologie, popř. i naopak.

Úryvky z děl jednotlivých filosofů jsou vloženy do výkladového textu po jeho okraji a stávají se proto funkční a inspirující konfrontací s probíraným tématem či jednotlivým problémem. Výběr a též překlad některých textů jsou prací Jana Kranáta a Tomáše Hančila. Jejich autorství je uvedeno v seznamu citovaných ukázek (s. 223–226).

Pavel Keřkovský

KŘESŤANSKÁ ETIKA

K.-H. Peschke, Křesťanská etika, z německého Christliche Ethik (Spezielle Moraltheologie, 1995), Vyšehrad, Praha 1999, 696 stran.

V této rozsáhlé bezmála sedmisetstránkové učebnici etiky katolického autora najde čtenář utříděně seřazenou problematiku etického myšlení i jednání. Kniha má velmi široký záběr. V úvodních kapitolách klade Peschke důraz, jak sám říká na „ontologické“ základy etiky ve smyslu „jednání následuje bytí“. Tyto základy autor řadí do obecné etiky.

(str.35–106) V dalších kapitolách se čtenář seznámí s jejími základními principy, mezi něž patří tzv. theologické ctnosti – *víra, naděje, láska*. Autor je odvozuje z biblického poselství, protože jde o hodnoty, které nejsou součástí lidské přirozenosti, (kterou jinak na mnohých místech prohlašuje autor za spolehlivé vodítko v posuzování mrav-

ních problémů); jde podle něho o výzvy „zjevené“, přicházející k nám od Boha samotného. Již v těchto úvodních kapitolách I. části knihy, do nichž patří i kapitola IV. (*Podstata a zdůvodnění bohopocty*) a následující kapitola (*Zvláštní projevy úcty k Bohu*), (str. 107–180), ocenil čtenář snahu vést rozhovor se stoupenci jiných myšlenkových a náboženských směrů. I když autor pochopitelně hájí stanovisko katolické, je již orientován na výtežky II. vatikánského koncilu. Ty interpretuje v tolerantním ekumenickém duchu, i když pečlivě dbá na to, aby se pohyboval sice v těsném dotyku, ale přece jen ještě uvnitř oficiálně přípustných mantinelů. Nicméně je pro něho již samozřejmé, že se na podporu svých důvodů dokáže opřít i o bohoslovce z protestantského prostředí (např. o J. Moltmannovi je několikrát zmínka na str. 83 a další).

V druhé části knihy najdeme pod názvem *Křesťanská odpovědnost za stvořený svět* (od str. 181 až do konce str. 666) řadu důležitých kapitol, které čtenáře zaujmou jak výběrem etických témat, tak i způsobem zpracování. V VI. Kapitole se např. zabývá vztahem příkazu lásky, a to zejména vůči sobě i bližním (láska k Bohu byla zařazena již do úvodních kapitol v rámci tzv. obecné etiky. Peschke zde – podobně jako na ostatních místech – pracuje s výklady biblických míst Starého i Nového zákona, hlavně z pera katolických vykladačů. Odvolání na tradici je střídmejší, než tomu bývalo v dřívějších pojednáních o katolické morální teologii. Speciální místo věnuje Peschke i problematice lásky k nepřátelům a vyrovnává se i s náročným vztahem lásky a spravedlnosti. Je si vědom toho, že tento problém je nutno řešit již v kon-

textu sociální etiky, protože jej nelze zvládnout pojmy a kategoriemi individuální etiky. Sem řadí i důležitou podkapitolku o *Lidských právech* (str. 218n). V evangelické etice by spravedlnost pro svůj závažný *theologický* obsah – spravedlnost Boží přesahuje to, co se v právním a sociálním smyslu pod pojmem spravedlnosti obvykle chápe – patřila do úvodní kapitoly o základech křesťanské etiky. Spravedlnost jako nabídka plného života, v němž je pamatováno na všechny potřebné, je víc než regulativ nedostatkových statků či služeb.

Čtenář ocení, že si autor ukládá náročný úkol zaměřit etické zkoumání na oblast života a zdraví (kap.VII), kde sestupuje až do takových konkrét jako jsou otázky oblečení a bydlení, odpočinku a sportu, ale i lékařských zákroků a operací, genetiky a genové manipulace – tedy témata, patřící mezi denní úkoly sekulárního světa. Analýza sebevraždy, vraždy, nutné obrany zaujmou nejen povahou tématu jako takového, ale i způsobem zpracování. Podněty z Písma konfrontuje autor se stanovisky odborníků. Stranou zájmu nestojí u Peschkeho ani *Etika sdělovacích prostředků* (str. 342n). Problematika sexuality a manželství (str.352–456) nemůže v standardní rukověti etiky chybět – v tomto smyslu není přístup autorův převratný. Ale opět jsme svědky svědomitého úsilí pojednat o tématech v rámci tohoto okruhu citlivě, s dostatečnou dávkou otevřenosti i vůči krajnostem, které ještě před dvaceti třiceti roky byly tabuizovány (homosexualita, sexuální úchytky). V leckterých pochybnostech a nejistotách může v tomto ohledu autorovo stanovisko čtenáři pomoci v orientaci; připraví ho pro rozhovor i se stoupenci odlišných stanovisek.

Rozsáhlá je partie, v níž se autor věnuje sociálně etickým tématům, to jest lidským vztahům, které jsou povýtce zprostředkovány společenskými institucemi. (*Mravní odpovědnost ve společenském životě*, str. 457–642). Zde se zabývá v samostatných podkapitolkách tématy: rodina, stát, církev, svět práce, vlastnictví a sociální hospodářství (lépe by bylo asi přeložit: sociálně orientované hospodářství). Poslední kapitolou knihy je pak pojednání *Odpovědnost za stvořený svět* (str. 643–666). Křesťanská etika se dnes už nemůže vyhnout kapitolkám o enviromentální problematice. Starost o životní prostředí má svou theologickou komponentu, která si současně žádá i pokyny k přiměřenému etickému chování. I zde se autor pokouší o napomenutí i rady, které nám pomohou porozumět tomuto typu odpovědnosti, před který nás postavil v posledních desetiletích typ naší civilizace.

Po knize se vyplatí sáhnout pokaždé, kdy jsme ve svém osobním životě konfrontováni s mravními problémy. Je psána živě a čtenář v ní najde mnoho

informací. Bude dobrou pomůckou v ekumenickém dialogu, který se otvírá jak uvnitř křesťanského společenství, tak i přes jeho hranice. Je dalším důkazem, že uvažování o etických problémech přestává být konfesně rozbíhavé. Názorová konvergence mezi stanovisky katolické a evangelické etiky je patrná. Autor modifikuje přirozenoprávní myšlení, které až donedávna dominovalo v katolické morální theologii, eschatologickým důrazem. Stává se mu stále zřejmější, že etické výzvy nejsou výronem lidské duše či svědomí (i když v citlivosti vůči mravním příkazům hraje svědomí významnou roli), ani derivátem naší přirozenosti, nýbrž „přicházejí“ k nám „odjinud“ jako nepřeslechnutelné výzvy. Tím se etické myšlení dynamizuje, přestává být odvozeninou statických principů. Etická odpovědnost jednotlivce i komunity tak může tvářit v tvář prudkému rozvoji vědních oborů (biogenetika, ekologie atd.), s větší věcnou znalostí napomáhat správnému mravnímu rozhodování. K tomu se čtenáři *Křesťanské etiky* z pera K.-H. Peschkeho dostalo významného podnětu.

Jakub S. Trojan

VŠEDNÍ DEN VE SVATÉ ZEMI V POKLUSU MILÉNIÍ

Thomas E. Levy (vyd.), *The Archeology of Society in the Holy Land*, Leicester University Press, London and Washington, 624 stran, 55 stran bibliografie i jmenný a předmětový rejstřík.

Sborník Thomase E. Levyho z Kalifornské university v San Diegu „The Archeology of Society in the Holy Land“ zaslouží pozornost z několika důvodů. Jeho první vydání ocenila v roce 1997 Biblical Archeology Society jako nejlepší badatelskou publikaci roku v ob-

lasti archeologie. Didakticky je kniha vskutku zdařilá, přináší stovky fotografií jednotlivých archeologických lokalit, jejich plánky a časové tabulky (byť právě u fotografií čtenáře zarazí nevkusné popisky, které narušují dojem velkolepých, často celostránkových snímků).